

300 aastat kooliharidust Padiselt

On möödunud kolm sajandit neist kaugetest päevadest, mil Bengt Gottfried Forselius koos oma õemehe Gabriel Herliniga Harju-Madisel maarahva lastele kirjatarkust õpetama hakkas. See oli maarahvale midagi hoopis uut: lapsed hakkasid õppima kindlaksmääratud ajal üheskoos õpetaja juhutuse järgi. Ja veel midagi — õpiti päris ühesugusest raamatutest.

1688. a. oli koolil juba oma majagi, kahe kambri ja akendega. Koolitoa suurusks oli kolm sülda pikkust ja kolm sülda laist.

Koolitöö algas tavaliselt pärast mardipäeva (10. nov.) või kolmekuningapäeva (6. jaanuar) ja lõppes aprillil.

1688. a. sai Ristil ja Harju-Madisel õpetust 75 noort. Peale koolipoiste oskas Harju-Madisel lugeda veel 60 ja Ristil 84 inimest.

1726. a. oskas 2706 Harju-Madise ja Risti elanikust lugeda 200 inimest.

1759. a. on Türi visitatsiooni-protokollis sissekanne: «Kooliasjad on halval tasemel, väga vähesed lapsed saavad õppida. Paljud peavad kooliskäimisest loobuma sellepärast, et täit leivakotti pole võimalik igal nädalal kaasa võtta.»

1765. a. kevadel andis kindralkuberner välja koolipatendi. Selle järgi võisid vanemad, kes oskasid lugeda ja tundsid katekismust, oma lapsi kodus õpetada. Nende laste jaoks, kel koolis õppimisvõimalused puudusid, pidi vähemalt 5 adramaa suurusel mõisad kooli asutama.

Nii pandi alus maarahva lugemiskusele. Kuid muidugi jäi tolleaegses õpetuses esikohale katekismus. Kõige tähtsam koolitund oli usuõpetus, ka kirikulaul ja lugemine. Selle juurde kuulus vähesel määral õpetust ka kirjutamisest ja rehkenduses.

Ometi jäi koolitöö sel ajal väga juhuslikuks ja sõltus enamasti sellest, kas kohapeal leidis entusiast-koolmeistrit. Kui leidis, läks koolitöö käima, kui ei, siis polnud ka kooli.

Nii ongi, et 1820. a. töötas Harju-Madisel külakool, 1833. a.

õpetavad lapsi rändõpetajad, 1825. a. on säilinud kindlad andmed kooli kohta, 1835. a. aga kooli ei ole. Ja nii ikka edasi.

Korrapärasemalt hakkasid koolid tööle möödunud sajandi teisest poolest. Möödunud sajandi teisest poolest kuni Esimese maailmasõjani tegutsesid Padise valla Harju-Madise kihelkonnas Vasalemma, Ämari, Padise-Audevälja, Hattu, Põllküla ja Padise-Aruküla vallakool.

1863. a. õppis Padise-Aruküla vallakoolis 21 poissi ja kolm tüdrukut. Koolmeistriks oli 24-aastane Priidik Ambach, kes oli saanud hariduse iseõppides. Muuseas — koolmeistri palgaks oli 8 tündrit vilja. Oma alguspäevil asus kool Padise Uuemõisas.

1870. a. ehitati Padise-Aruküla vallakoolile Arukülla oma maja. Õpetajaks sai Toomas Friedemann, kes seda ametit kaua pidas. Ta pidi olema ümbruskonnas lugupeetud mees, sest tema 50. ameti juubeliks plaanitses talle kinkida hobune koos vedruvankriga. Ometi jäi plaan vaid plaaniks, kuid kingitus talle siiski tehti — sularahas. Toomas Friedemann juures olevat õppinud ka Priidik Ambach. Priidik Ambachist on säilinud piibel, mis talle 25-aastase koolitöö juubeliks kingitud.

Oma mälestustes kirjutab Aleksander Küla: «Juba 1871. a., kui minu vanaisa Nigolas tuli kooli naabrusesse elama, töötas siin keegi Sandati-nimeline õpetaja. Tema õpetas ka minu isa, kui ta Aruküla kooli õppima asus...»

... Kui mina kooli läksin (1909), oli õpetajaks Eduard Lember Saaremaal.

Kooli sisustuseks olid pikad lauad pinkidega. Kolmjalal seisis suur klassitahvel. Peale selle olid toas veel orel ja õpetaja kantsel, millel seisis gloobus. Kantsli kohal üleväl rippusid suured Romanovite portreed — Nikolai II oma emaga. Õpilasi oli kokku 76.

Hommikul alustati koolitundi tavaliselt koorilauluga oreli saatel. Seejärel luges korrapäida õpilane «Meie isa palve». Esimene tund oli usuõpetus, millest võttis osa terve kool. Et kooli-

● Padise—Aruküla vallakool

maja ühes ruumis õppisid kõik kolm klassi koos, jagati tunnid niiviisi, et ühed teiste tööd ei segaks.

Esimeses klassis õpiti emakeeles, teises ja kolmandas klassis pandi rohkem rõhku vene keelele.

Ka tööjaotus oli koolimajas korraldatud. Nii kütsid kaks poissi igal õhtul koolimaja ahju, kaks tüdrukut aga pühkisid hommikuti klassipõranda puhtaks. Samuti tuli igal poisil tuua koolimajasse luud.

Laupäeval lõppes koolitöö kell kaksteist päeval. Sel puhul lauldi «Jumal keisrjt kaitse sa!».

Aliine Täht, kes elas Padisel Arukülas kõrge vanuseni, on jutustanud oma mälestustest vallakooli päevilt: «Mina käisin koolis 1896.—1899. a. Koolis hakkasin käima 8-aastaselt. Koolitoas olid lauad ja nende ümber pikad pingid. Ühel pool istusid poisid ja teisel pool tüdrukud. Õpetaja kõneles oma puldis...»

Kõige tähtsamaks aineks koolis oli usuõpetus. Seda kontrolliti ka «kooli katsumise» ajal. Kooli käisid «katsumas» Vasalemma mõisahärra, Ämari mõisahärra,

Madise kirikuõpetaja ning Padise mõisahärra.

Kooli lõpetamisel sai igaüks teatelehe. Ka siis pidas Vasalemma mõisahärra kõnet. Kord olid minul ja mu naabritüdrukul laulud nii peas, et ta kinkis meile mõlemale väikesed punaste kaantega raamatud!»

1923. a. anti Kloostri mõisa härrastemaja koolile üle. Kool sai nimeks Kloostri algkool, mis algul oli 4-klassiline, 1924. aastast 6-klassiline. Juhatajaks sai Aleksander Koortmann, kes töötas sellel ametikohal 1939. a. Õpetajaks olid Tõnis Kõll, Mari Voore jne. 1930.—1940. a. oli koolis õpilasi 100—200, õpetajaid 4—5.

1930. aastate algul avati algkooli juures täienduskool. Algul oli see mõeldud tütarlastele, et neile õpetada kangakudumist, õmblemist, majapidamist ja teravishoidu. Hiljem võeti vastu ka poisse, kellele õpetati raua- ja puutööd, teadmisi karjakasvatusest ja põllutööst.

1940/41. a. muutis oluliselt meie koolielu, kogu õppe- ja kasvatustööd.

Õpetaja Heino Ridbecki andmetel oli kooli esimeseks pio-

neerijuhiks, ühtlasi ka komso-molisekretäriks Harri Randmäe. Esimesed kommunistlikud noored olid Martin Rüütel, Helga Ojala ja Helgi Allas.

1945. a. muudeti kool 7-klassiliseks. Klasside arv suurenes. Nii satuti suurde ruumikitsikusse. 1956. a. alustati kapitaalremonti. Koolimajas seati sisse koridori-süsteem. Alumisele korrusele jäeti abiruumid ja kabinetid, klassid viidi üles.

1961. a. sai Padise 7-kl. koolist kaheksaklassiline kool. Avati ka Padise maanoorte keskkooli 8. klass. Kool töötas neli päeva nädalas, kokku 26 tundi. Programm oli päevase 8-kl. kooliga ühine. Töö algas 1. oktoobril ja lõppes 30. aprillil. Maanoorte keskkooli 8. klassi lõpetas kevadel 8 õpilast.

Padisel alustasid oma kooliteed akadeemik Julius Aami-sepp, bioloogiadoktor professor Heigo Miidla, arheoloog Vilma Trummel, matemaatikaõpikute autor Aksel Telgmaa, kirjanikud Enn Vaigur ja Eino Sepp, muusikapedagoog Verner Öunroos jt.

16. jaanuaril 1983. a. oli Padise hariduselus märkimisväärne päev. Padise 8-klassiline kool kolis uude majja. Ilusas männimetsas asuv kolmekorruseline avarete akendega moodne ehitist moodustab osa kodumajandi — «Koidula» kolhoosi uuest keskusest. Uues koolis on kümme kabinetti, eraldi pikapäevavarühma ruum, täismõõtmega võimla, vajaliku sisustusega köögiblokk. Uus koolihoone läks maksma 569 000 rubla.

Kõik kabinetid said ka ajakohase sisustuse ja õppevahendid. Spetsiaalne varustus-sisustus muretseti kunstiklassi jaoks. Ka fotoringil on oma ruum koos vajaliku sisustusega. Muusika-, kunsti-, eesti ja vene keele ringid töötavad vastava aine kabinettides.

Uue koolimaja avamine oli suursündmus kogu Padise rahvale. Sest nüüd õpivad Padise lapsed tingimustes, missugustest vaarvanemad ei osanud isegi unes näha.